

Innovasjonstalen 2014

Statsråd Monica Mæland, kjære publikum, beslutningstakere, innovatører!

Prøv å tenke deg selv tilbake til 1970, omtrent på denne tiden av året:

«The Long and Winding Road» med The Beatles ligger på toppen av Billboard-lista.

Per Borten er statsminister i Norge.

På Hitra i Sør-Trøndelag skjer det noe helt spesielt: To brødre, Ove og Sivert Grøntvedt setter ut 20 tusen smolt - bitte små laks. Dette regnes som verdens første oppdrettsanlegg for laks. Før smolten kom i sjøen, hadde forskerne på Ås jobbet i årevis med avl og klekking av laks.

44 år senere er oppdrettsnæringen en bærebjelke i norsk økonomi. Norge leverer 31 millioner sjømatmåltid til verden hver dag. En stor del av dem er laks, resultatet av mange års intens forskning for å øke produksjonen, redusere sykdom og utslipp, sikre høyt næringsinnhold og topp kvalitet. Norge hadde gode forutsetninger for å bli ledende på oppdrett – vi brukte vår samlede kunnskap og vår tradisjon for å leve av havet. Basert på det skapte vi noe helt nytt, en næring som i fjor sendte laks og ørret for 42 milliarder kroner ut i verden.

I bølgene fra oppdrettsnæringen har vi også fått noen av verdens fremste miljøer innenfor fiskefôr og vaksiner til fisk. Og bransjen fortsetter å innovere sammen med forskerne, med nye produkter til forbrukerne, lukkede merder og forsøk på å produsere langt til havs.

Dette er et fantastisk eksempel på velfungerende samspill mellom forskning og næringsliv. Bedriftene innoverer, forskerne assisterer. Eller: forskerne vinner ny innsikt, og bedriftene tar den nye kunnskapen i bruk. Slik blir det mer dristig innovasjon, og dermed fornyelse av norsk næringsliv. Vi trenger dristig innovasjon, fordi markedene gjennomgår dramatiske endringer. Hvis norske bedrifter ikke kan møte disse endringene med innovasjon, bukker de under. Vi trenger også dristig innovasjon for å løse samfunnsutfordringer innenfor områder som miljø, klima, helse og velferd. Disse problemene løser seg ikke selv. Vi må mobilisere kunnskapsinstitusjonene og bedriftene til å levere de gode løsningene sammen. Ikke minst trenger vi det for at Norge skal ha flere ben å stå på fremover.

Departementene har bedt Innovasjon Norge om å gi tydelige råd. Det gjør vi, og vårt råd er dette: La oss i fellesskap definere noen sentrale samfunnsutfordringer som vårt næringsliv har gode forutsetninger for å levere løsninger til. La oss koble forskningsinnsats og innovasjonsaktiviteter på hvert enkelt område, slik at vi blir langt mer effektive i å gå fra kunnskap og kompetanse til ny, lønnsom forretning.

Hvorfor mener jeg dette er viktig? Jeg skal gi tre gode grunner til å legge vekt på dette:

For det første:

Vi vet at samfunnet vårt kommer til å møte store utfordringer, som vi ikke kjenner godt i dag. Historien viser at vi tar feil – hele tiden. Fremtiden er ikke hva den en gang var! Det er for mange variabler, for mange usikkerhetsmomenter. Teknologier kommer og går, økonomien i verden bølger fram og tilbake, kulturer vokser seg sterke – for så å forsvinne, miljøet endrer seg og påvirker oss på måter vi ikke hadde fantasi til å forestille oss. Den ene dagen vokser Kinas økonomi mer enn noen annen gjennom historien, den neste dagen står landet muligens på grensen av et finansielt krakk. I det verden virker mer fredelig enn på lenge, blusser plutselig en konflikt opp mellom Russland og

NATO. I fjorårets innovasjonstale snakket vi om muligheten for at oljeprisen kan falle, fordi skifergass plutselig forandrer hele verdensmarkedet for olje og gass.

Er vi forberedt på alt dette? Har Norge den evnen til å endre seg og den innovasjonskapasiteten som kreves for å gripe mulighetene som oppstår?

For det andre:

Vi må prioritere. I en perfekt verden ville vi hatt penger til alt. Så rike er vi ikke. Norge har dessuten et begrenset antall hoder. Når vi velger å satse på noe, må noe annet velges bort.

Å la være å velge er også et valg. Da velger vi status quo og dagens profil på investeringer i forskning og innovasjon. Da ignorerer vi det faktum at fremtiden vil stille andre krav til kunnskap og kompetanse.

Derfor må vi gjøre noen valg:

Vi må plukke noen klart definerte, helt sentrale utfordringer som trenger å løses – for Norge og for verden. Og som norsk næringsliv og kompetansemiljøer har gode forutsetninger for å levere på.

Så må vi satse i fellesskap og over tid. Når jeg snakker om utfordringer, mener jeg at vi skal tenke stort.

Vi må våge å se på hva verden trenger, og hvordan norsk næringsliv, norske kunnskapsinstitusjoner og norsk forskning kan bidra til å fylle de behovene. Jeg snakker ikke om hvilke bedrifter vi skal gi tilskudd til, hvilke klynger vi skal satse på, eller hvilke teknologier Innovasjon Norge skal legge vekt på. Slik målretting kan føre til lock-in og vanetenkning. Nei, jeg er opptatt av de store utfordringene: en bærekraftig eldreomsorg, rent drikkevann, trygg, næringsrik mat og ren energi til en stadig økende befolkning.

Næringslivet kan bidra til å løse disse utfordringene.

For det tredje:

Vi må ha en forsknings- og innovasjonspolitik som gir klare føringer.

«Most innovation is in one way or another supported by the government,» sa nobelprisvinner Joseph Stiglitz da han sto på denne scenen for et år siden. Han har rett. Tenk på noen av de virkelig store nyvinningene i vår tid: PC og Internett, GSM og trådløs kommunikasjon, oljeutvinning på store havdyp, passasjerfly... hvor hadde de vært, hvis utviklingen ikke hadde fått generøs støtte fra ulike land og regjeringer?

Forskningspolitikken styres utfra tematiske valg og hvor forskningsmiljøene kan fremme de beste prosjektene. Den måles på siteringer og samarbeid. Innovasjonspolitikken styres på hvor næringslivet kan fremme de beste prosjektene. Og måles på verdiskaping.

Her blir det lett mangel på sammenheng. På mange områder får vi stor forskningsaktivitet uten næringsutvikling, på andre områder får vi næringsutvikling uten viktige bidrag fra forskningen.

Det er altså et sprik mellom forskningspolitikken og innovasjonspolitikken. Vi tror det spriket gjør det vanskeligere å forberede oss på fremtiden.

Jeg sier ikke med dette at all forskning skal være næringsrettet. Det finnes andre, svært gode grunner til å drive med forskning. Poenget er at vi må ha klare strategier for hvordan vi skal mobilisere næringslivet på sentrale områder, ellers vil avkastningen til samfunnet la vente på seg.

Min drøm er at vi får frem flere norske bedrifter som blir markedsledende på områder som ren energi, miljøvennlig produksjon, eldreomsorg og helse. Det er ingen ting som tilsier at det ikke kan lønne seg å forandre verden – også bedriftsøkonomisk. Særlig hvis institusjoner som Norges forskningsråd og Innovasjon Norge er med på å redusere risikoen for bedriftene.

La meg legge til at jeg fortsatt mener at generelle virkemidler er svært viktige.

Vi trenger åpne konkurransearenaer for både innovasjon og forskning. Skattefunn, våre landsdekkende tilskudd og innovasjonslån og fri forskning i Forskningsrådet kanalisere midler til kreative folk med kompetanse, innsatsvilje og mot. Men vi trenger også satsinger på områder der landet må endre retning.

Innovasjon Norge skal realisere næringsutvikling og verdiskaping i hele landet.

Vi har verktøy som gjør det mulig å utløse muligheter og bygge ny, lønnsom forretning.

Dette sier jeg med stor trygghet, fordi hver dag jobber mine vel syv hundre kollegaer og jeg i skjæringspunktene mellom marked, næringsliv og forskning.

Hvis alle her hadde hatt mulighet til å møte en kunde sammen med oss, ville dere blitt overrasket over hvor tett på bedriftene vi er. Resultatene skyldes ikke bare den finansieringen vi formidler.

De kommer like mye av den utfordrende dialogen vi har med bedriftene.

Det arbeidet vi gjør har en prislapp for samfunnet på drøyt tre milliarder kroner. Fordi noen av disse pengene blir til lån og garantier, utgjør det totale bidraget fra oss seks milliarder. En dobling av verdien. Regner vi i tillegg med den private finansieringen som kommer til fordi Innovasjon Norge er med, snakker vi om 17 milliarder kroner til nyskaping, utvikling og innovasjon.

I år er det ti år siden Innovasjon Norge fikk oppgaven med å gjøre norsk næringsliv bedre.

Får vi det til?

Det ser slik ut. Statistisk sentralbyrå og våre folk har sammen gjort et stykke nybrottsarbeid, som gjør at vi nå kan sammenlikne våre kunder med dem som ikke er det. Og resultatene er ganske slående: Bedrifter som har fått støtte fra oss har nær ti prosentpoeng mer vekst i omsetning per år enn de som ikke har fått støtte. Produktiviteten øker med tre prosentpoeng mer, og verdiskapingen med seks.

Med andre ord: våre bidrag skaper *mer* vekst, *større* økning i produktiviteten og *økt* verdiskaping.

Noe av det viktigste Innovasjon Norge gjør for å skape innovasjon, er våre forsknings- og utviklingskontrakter. Det er en ordning vi er stolte av, og en ny undersøkelse fra BI viser at vi har grunn til å være det. Professorene Ørjasæter og Midttun har studert 50 prosjekter der vi har bidratt, og konkluderer med at prosjektene skaper en formidabel vekst i omsetning. Dessuten viser studien at ordningen gir betydelig nyskaping – særlig hvis innovasjonsprosessen har tatt noen avstikkere på veien mot målet. Vi kaller det IFU eller OFU – i realiteten er det våre bidrag til at forskning raskest mulig gir konkurransekraft i markedet.

Innovasjon Norge har kontorer i alle fylkene i det lange, rare landet vårt, og i 35 land. Vi vil bruke dem på aller beste måte, for å jobbe for et eneste mål: Å gjøre norsk næringsliv bedre, og med det: sikre livskvalitet og velferd. Det er en stor og uendelig spennende oppgave. Vi skal hele tiden skjerpe oss for å gjøre jobben best mulig, på vegne av fellesskapet og for bedriftene. Akkurat nå mener vi dette er det viktigste for at vi skal kunne lykkes med det oppdraget samfunnet gir oss:

Punkt en:

Flere og flere land dreier innovasjonspolitikken mot store utfordringer de har forutsetninger for å møte. EU gjør det med sitt giga-program Horizon 2020. Danmark gjør det gjennom sin innovasjonsstrategi, «Danmark – løsningsernes land.» Vi bør også satse på områder der Norge har den kompetansen som skal til for å gjøre en forskjell.

Det kan vi få til.

Norsk næringsliv er bedre i stand til å omstille seg enn næringslivet i noe annet land jeg kjenner til. Vi har vist det før – vi har brukt det vi kan, og har løst helt nye oppgaver. Vi har gode strukturer for å få det til også, særlig gjennom klyngene våre.

Punkt to:

Vi må samle kloke hoder fra næringslivet, de store universitetene, instituttene, departementene, fylkene, Norges Forskningsråd og SIVA, og diskutere hvilke samfunnsutfordringer vi står overfor. Vi må utveksle visjoner, idéer og tanker om hvordan vi sammen kan skape flere bein å stå på, slik at vi sikrer et levedyktig og innovativt Norge i lang tid framover. Så må vi ta konsekvensen av det i hvordan vi innretter forskning, innovasjon og næringsutvikling. Vårt arbeid må være tilpasset næringslivets kapitalmiljøenes styrke på disse områdene, slik at vi virkelig utløser de gode mulighetene hos bedriftene.

Punkt tre:

Vi må bruke statlig kapital slik at vi utløser mest mulig privat risikokapital. Risikoen er høy og kostnadene store for dem som skal bygge ny, lønnsom forretning basert på ny kunnskap. Næringslivet trenger noen som kan tenke langsiktig og som kan avlaste risiko når bedriftene strekker seg etter løsninger på store utfordringer. Dristig innovasjon er ekstremt sport. Den sprenger rammene for eksisterende forretningsmodeller. Vi tar gjerne rollen som en pådriver for innovasjon i ytterkantene av dagens lønnsomme forretninger – det er en god investering, for fremtiden.

Noen vil sikkert mene at disse tingene kan Innovasjon Norge bare gjøre. Nesten, men ikke helt. Det er til syvende og sist regjeringen og Stortinget som bestemmer innretningen av norsk innovasjonspolitik.

Statsråd Monica Mæland og jeg skal straks dele ut hedersprisen årets verdiskaper – til en person som har bidratt på en helt uvanlig måte til å skape vekst og utvikling i norsk næringsliv. Før vi gjør det, vil jeg minne om hva jeg mener er det aller viktigste dere skal ha med dere fra oss i dag. Innovasjon Norges historie går tilbake til opprettelsen av Kongeriket Norges Hypotekbank i 1851. Vi har i ti år vært en samlet virksomhet - og dermed mener jeg at vi har et visst grunnlag for egne meninger og for å gi råd.

Det rådet vi ønsker å gi dere, er altså dette: La norsk forskning og norsk næringsliv ta et større ansvar for fremtiden! Gjør det ved å sikre at forsknings- og innovasjonspolitikken henger godt sammen, og at de svarer på utfordringer samfunnet vårt står overfor.